

Elvis Peeters  
& Nicole van Bael

# De tijden

Podium, Amsterdam — Manteau, Antwerpen

De auteur ontving voor deze uitgave een werkbeurs  
van Literatuur Vlaanderen.

 **LITERATUUR  
VLAANDEREN**

© 2023 Elvis Peeters & Nicole Van Bael  
Omslagontwerp Rouwhorst + Van Roon  
Beeld omslag Stijn Coole

ISBN 978 94 638 1210 8

[www.uitgeverijpodium.nl](http://www.uitgeverijpodium.nl)

Voor België:

Manteau

ISBN 978 90 223 4038 7

NUR 301



## Proloog

Wie mij vluchtig ziet, de onbetekenende man die ik geworden ben, weggedoken in zijn leven, merkt niet dat ik adem of naar de wereld kijk.

Het gebeurt dat ik tot ver voorbij de middag denk dat het ochtend is, op bepaalde onzekere dagen wanneer de zon aarzelt, achter de huizen damp uit de weiden slaat of een bijna doorzichtige nevel over de velden hangt, op dagen dat de tijd zich niet voordoet als een verstrijken, maar als een kalme zee waarin het prettig dobberen is. Zelfs het bonzen van de kerkklok in de verte lijkt niets met de tijd te maken te hebben, zij slaat zoals verderop een hond blaft, ik hoor het zonder op het aantal slagen te letten.

Er rest mij niet veel meer te doen. De zorg voor de kat en de krant, de enkele boterhammen die ik snijd, een wandeling, naar het dorp, naar de winkel. De weg die is dichtgeslibd met huizen, die geen vergezicht meer toelaat. De lelijkheid van dit land, ik ga die alleen nog te lijf met bloembollen, plantgoed en zaden die ik in de grond stop, zodat wat rest van de tuin niet helemaal vergeefs is.

Ik heb geweend toen ik de brief kreeg. Ik merkte het pas toen ik mijn hand naar mijn ogen bracht om ze met de rug van die

hand schoon te vegen. Ik merkte, ik heb geweend. Het wenen zelf is mij ontgaan. Zo weinig aanwezig ben ik nog.

Ik heb een proper hemd genomen. Ik heb mij zorgvuldig geschoren.

De bollen zijn al uitgelopen, hier en daar staan narcissen, tulpen, de zonnebloemen zijn voor later.

Mijn adres moet ergens duidelijk zichtbaar tussen haar papieren hebben gestoken. Iemand heeft de moeite genomen om het op een envelop te schrijven. Misschien iemand die niet eens weet wie ik ben. De onwetendheid is ons vaak nader dan het bewustzijn.

Ik las opnieuw de brief, er restten mij twee dagen om alles te overdenken.

Je kunt in twee dagen niet een leven vatten, en toch blijkt het genoeg. Sterker, het valt niet vol te houden, hoe je in twee dagen overwoekerd wordt door wat vergeefs betekenis krijgt, inzichten, herinneringen. Ik weet niets van de omstandigheden waarin het is gebeurd. In zeventig jaar veranderen de grote lijnen, de details veranderen niet.

Ik heb het hemd in de plooi gelegd, smetteloos wit. Ik heb een das uitgezocht, somber zwart.

De regen valt niet, hangt in de lucht, blijft daar misschien hangen, en waait voorbij. Zoals alles voorbij waait, ten slotte.

Gisèle hield van de regen, in de zomer, op haar blote huid. Hoe de druppels haar huid elektriseerden. Tot ze knisperde en knetterde. De vonken die eraf sloegen. Ik heb het nooit gezien, maar ik geloofde haar, ieder woord. Die elektriciteit, die energie zat in haar.

De afgelopen twee dagen hebben mij uitgeput, niets wat ik langer kon vasthouden dan de zucht die mij keer op keer ontsnap-

te, bij iedere herinnering. Ik heb vanochtend een bad genomen, mij opgefrist en de vermoeidheid overvalt mij alweer. Ik haal mijn kostuum van de haak, de stof voelt nog stevig aan. Het daartert uit een ander tijdperk. Een tijd die voorbij is gewaaid met alles wat het aan onzin en hoop inhield. Voorbij.

Ik denk aan Erich Honecker, die aan het eind van de jaren tachtig een van de eenzaamste mensen ter wereld moet zijn geweest. Zijn land, dat hem tot hoeder van de Duitse Democratische Republiek had gekroond, ontsloeg hem van zijn taak als staatshoofd. Hij kon slechts toezien hoe zijn opvolger de grenzen openzette, hoe er onder gejuich een gat in de Berlijnse Muur werd geslagen, hoe de Oost-Berlijners de vrijheid en de vetpoten van het Westen gingen proeven. In enkele maanden was voorbij wat Erich Honecker bijna zijn hele leven had verdedigd.

Hij werd voor het gerecht gedaagd voor de doodslag van 192 burgers, een misdadiger. Alles waar hij voor stond neergehaald en nergens vond hij begrip. Hij vluchtte naar Moskou, maar ook daar was het communisme ondertussen gevallen en afgezworen, hij werd er uitgewezen.

Verslagen keerde hij terug naar Berlijn waar hem een rechtszaak wachtte, ik herinner me de beelden van die frêle, grijze man. Leverkanker redde hem uit de beklagdenbank en de gevangenis: hij mocht naar een ziekenhuis.

Ten slotte reisde hij naar Chili, waar hij stierf. Het continent Zuid-Amerika, waar zoveel nazi's die hij had bevochten, een toevlucht hadden gevonden, ontfermde zich over de zoveelste Duitser die een van de rampen van de twintigste eeuw medegestalte had gegeven. Een communist of een nazi, het maakte niets uit, de geschiedenis loosde hem op hetzelfde ongelukkige continent, gooide hem op dezelfde puinhoop.

Soms denk ik dat het dat soort vermoeidheid is dat ik voel. Vermoeienis die ontstaat uit eenzaamheid. Omdat je haar in je

eentje draagt, de hele tijd. Geen mogelijkheid haar te delen, niemand zou je begrijpen.

Zo maalt het in mijn hoofd en ik verzet me niet. Ik heb mijn teennagels geknipt, schone sokken aangetrokken, mijn schoenen gepoetst. Ik begreep weer hoe oud mijn handen waren, de vlekken op mijn vingers, het loszittende vel, de doorgroefde handpalmen, de grove knokkels, hoe onvast mijn greep op de dingen, hoe ver alles achter mij ligt en hoe onbereikbaar wat nog moet komen.

Ik heb geprobeerd het te reconstrueren, wat het had kunnen zijn. Dwaasheid, dat weet ik. Maar de wijze die zich niet inlaat met de dwaas, zal nooit weten welke wijsheid hij begaat.

Amper een uur nadat ik de brief had gelezen, wist ik al niet meer over wie het ging. Ik wist het wel, maar ik kon het me niet voorstellen, het weigerde zich vast te zetten, het denken zocht uitwegen.

Iedere keer opnieuw, en iedere keer afmattend, drong het tot me door dat het over haar ging in de brief. Tot haar dood ten slotte, als met weerhaken, bleef hangen.

**Emiel**

*'You know the feeling of something half remembered  
Of something that never happened, yet you recall it well'*

– Charlie Parker

Het kraaien van de haan, dat is het eerste teken. Een haan vergist zich nooit.

Als eenmaal de eerste kraait, volgt snel de tweede. Ik vraag me af of ze elkaar afwisselen, of het altijd dezelfde is die begint. Soms denk ik, half in slaap, dat ik hun schreeuwen uit elkaar kan houden, dat de schreeuw van de witte hoger is, die van de rode langzamer uitsterft, alsof die meer adem kan bewaren. Niet lang daarna kraaien de hanen van de andere boerderijen. Of waren zij eerst? Geven onze hanen alleen maar een antwoord? Na een poosje hoor ik er in ieder geval vijf of zes, nu een dichtbij, dan een verder weg, schreeuw en wederschreeuw.

Het is prettig de halfslaap even te laten wiegen op dat kraaien. In de warmte van het bed tegen het lichaam van Odette aan. Ze ademt kalm. Ook al zijn we zes jaar getrouwd, ik weet nog steeds niet of de kalme regelmaat van haar ademhaling betekent dat ze slaapt, soest of zich alleen maar stilhoudt, terwijl ze wie weet reeds haar dag ordent of vooruitdenkt aan wat komen moet. Haar hele lichaam ademt kalmte, maar ik weet hoe bedrieglijk dat kan zijn. Er schuilt een kracht in haar die ze in-toomt omdat ze me wil sparen.

Dadelijk moet ik uit bed om de koeien te melken, ik wacht op



de zes slagen van de kerkklok. De tijd tussen de hanen en de slagen is winst. Hier liggen, beseffen dat de dag begonnen is en me nog niet verroeren, luisteren naar de hanen, mijn heupen tegen de billen van mijn vrouw, in volstrekte rust, dat is winst.

Eenmaal de slagen gegeven, zal ik opstaan, de wekker, die vijf minuten later moet rinkelen voor het geval de hanen en de kerkklok me zouden ontgaan, opnieuw instellen, op half zeven, wanneer Odette moet opstaan. Ik zal me aankleden, de trap afsluipen om de kinderen niet te wekken, in het pomphuis mijn hoofd onder de waterstraal steken, daarbij een slok drinken, de deur naar de stal openduwen, meteen de warme, dompige lucht van de koeienlijven ruiken, de beesten in de schemering zacht toespreken, uit de tonnen een schepel bierdraf in hun krib gooien, een emmer en een krukje nemen, me onder een koe schuiven en met het melken beginnen.



Zijn moeder droeg hem het jaar 1929 in, zo begon het leven van Emiel. Het was een ongemeen koude winter, de wind snerpte en een van de kippen lag doodgevroren buiten haar hok, verstrikt in een vergeten stuk ijzerdraad, het ijzerdraad waarmee zijn vader takken bij elkaar bond tot mutsaard. Dat jaar kwam in Leeuwarden Karst Leenburg als eerste over de eindstreep van de Elfstedentocht. Hij hield er een afgevroren teen aan over – nee, hij was die kwijt. In diezelfde winter werd Leon Trotski verbannen uit de Sovjet-Unie waar Stalin was begonnen staat, partij en regime naar zijn hand te zetten. In augustus van dat jaar, toen op de boerderij waar Emiels wieg stond de oogst moest worden binnengehaald, richtten in Hebron Arabische inwoners een bloedbad aan onder de joodse bevolking waarbij meer dan zestig mannen, vrouwen en kinderen met zwaarden en geweren

werden afgeslacht. Wereldwijd eiste een griepedemie tweehonderdduizend mensenlevens.

Maar het geloof in het menselijk kunnen kende in 1929 geen grenzen. Enorme luchtschepen onderhielden voortaan lijndiensten tussen de continenten. Kranten en tijdschriften berichtten gretig over de nieuwe wonderde wereld, in grotere oplagen en met betere druk kwaliteit dan ooit. Op 3 september scheerde de beurs van Wall Street hoge toppen, op 24 oktober, achteraf Black Thursday genoemd, ging ze onderuit. De beurs bleef gestaag zakken en bereikte haar dieptepunt op 23 november. Emiel uitte zijn eerste klanken terwijl vele anderen verstomden. Mensen gooiden zich uit ramen de straat op, verhing en zich, schoten zich door het hoofd. Fortuinen gingen te gronde, fortuinen werden gemaakt. Het was de start van de Grote Depressie die wereldwijd huishield en volgens historici de NSDAP in het Duitsland van Hitler een steun in de rug gaf.

In dat jaar dus kwam Emiel ter wereld. Een jaar dat ook de geboorte kende van Martin Luther King, van de schrijvers Milan Kundera, Hugo Claus en Remco Campert, van de muzikanten Jacques Brel, Lee Hazlewood, James Last, van Anne Frank, van Yasser Arafat, van Jean Schramme, huurlingenleider in Congo, van de filosofen Jean Baudrillard en Jürgen Habermas, van treinrover Ronald Biggs en van Peter Higgs, in 2013 winnaar van de Nobelprijs voor Natuurkunde. Namen waarvan Emiel vele in zijn leven zou tegenkomen. Maar het is niet fair zijn leven tegen dat van hen af te wegen, om te zien welk gewicht zijn bestaan heeft gehad.



Nu melkt Emiel zijn vierde of vijfde koe, terwijl Odette een pan eieren met spek op het vuur zet, brood tot dikke boterhammen